

Född i december – född förlorare?

– en studie om elevers betyg i idrott och hälsa i relation till födelsedatum och kön

Daniel Andersson och Peter Gustafsson

GYMNASTIK- OCH IDROTTSHÖGSKOLAN

Examensarbete 40:2008

Läroprogrammet: 2006-2010

Seminariehandledare: Leif Yttergren

Examinator: Jane Meckbach

Sammanfattning

Syfte och frågeställningar

Syftet var att undersöka om det finns ett samband mellan elevers betyg i idrott och hälsa i relation till kön och när på året elever är födda, samt om eventuella förändringar över tid går att utläsa.

Frågeställningarna var: 1. Hur ser eventuella skillnader ut gällande slutbetyget i skolår 9 år 2008 i idrott och hälsa för elever födda tidigt på året respektive sent på året? 2. Hur ser eventuella skillnader ut gällande slutbetyget i skolår 9 år 2008 i idrott och hälsa mellan könen? 3. Vilka eventuella skillnader kan utläsas mellan resultaten i vår studie och Allan Svenssons rapport från 1993?

Metod

Vi har använt oss av en statistisk metod. 1687 betyg från fyra olika områden i Stockholms län har samlats in. Tabeller har sammanställts över tidigt respektive sent födda elever, samt kön, i förhållande till betyg i idrott och hälsa. Jämförelser har gjorts med Svenssons resultat.

Resultat

Killar får klart högre betyg än tjejer i ämnet idrott och hälsa. Elever födda första kvartalet på året får klart bättre betyg än övriga elever. Sämst betyg får de elever som är födda det sista kvartalet. När vi jämför vår studie med Svenssons konstaterar vi att skillnaderna har ökat något mellan tidigt och sent födda killar. Svenssons undersökning visade inga större skillnader mellan tidigt och sent födda tjejer, medan vår visar en nästan lika stor skillnad som hos killarna.

Slutsats

Vi tror att selektionen inom föreningsidrotten påverkar elevers betyg i idrott och hälsa. Många sent födda anses som mindre talangfulla, och slås ut. De som fortsätter med föreningsidrottandet är också de som får högst betyg i idrott och hälsa. Dessutom tror vi att lärare i idrott och hälsa fortfarande grundar sina betyg mycket på prestation. Den skillnad vi kunde se i vårt resultat mellan tjejerna tror vi beror på en ökad elitsatsning och selektering på tjejsidan, gentemot för 20 år sedan då Svensson genomförde sin studie.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1 Inledning.....	1
1.1 Introduktion.....	1
1.2 Bakgrund.....	2
1.2.1 Lgr 80 och Lpo 94, kursplanerna för ämnet idrott samt idrott och hälsa.....	2
1.3 Definition av centrala begrepp.....	4
1.4 Forskningsläge.....	4
1.4.1 Allan Svensson, <i>Har åldern någon betydelse?</i>	4
1.4.2 Peter Fredriksson och Björn Öckert, <i>Är det bättre att börja skolan tidigare?</i>	5
1.4.3 Nackagruppen, <i>Decemberbarn</i>	6
1.4.4 Tomas Peterson, <i>De avgörande åren</i>	7
1.4.5 Rolf Carlson, <i>Vägen till landslaget</i>	8
1.4.6 Föreningsidrott och ungdomars motionsvanor.....	9
1.4.7 Sammanfattning av forskningsläget.....	10
1.5 Syfte och frågeställningar.....	11
1.6 Teoretiskt ramverk.....	11
1.6.1 Mognadsteori.....	11
2 Metod.....	14
2.1 Datainsamlingsmetod.....	14
2.2 Urval.....	14
2.3 Procedur.....	15
2.4 Validitet och reliabilitet.....	16
2.5 Bortfall.....	17
3. Resultat.....	18
3.1 Hur ser eventuella skillnader ut gällande slutbetyget i skolår 9 år 2008 i idrott och hälsa för elever födda tidigt på året respektive sent på året?.....	18
3.2 Hur ser eventuella skillnader ut gällande slutbetyget i skolår 9 år 2008 i idrott och hälsa mellan könen?.....	19
3.3 Vilka eventuella skillnader kan utläsas mellan resultaten i vår studie och Allan Svenssons rapport från 1993?.....	20
4. Sammanfattande diskussion.....	21
Käll- och litteraturförteckning.....	25

Bilaga 1 Käll- och litteratursökning

Bilaga 2 Omräkningstabell

TABELL- OCH FIGURFÖRTECKNING

Tabell 1 - Bortfall.....	17
Tabell 2 - Kvartalsskillnader i betyg i ämnet idrott och hälsa	18
Tabell 3 - Kvartalsskillnader i betyg i ämnet idrott och hälsa för <i>killar</i>	18
Tabell 4 - Kvartalsskillnader i betyg i ämnet idrott och hälsa för <i>tjejer</i>	19
Tabell 5 - Betygsskillnader mellan könen i ämnet idrott och hälsa	19
Tabell 6 - Vår undersökning jämfört med Allan Svenssons gällande kvartalsskillnader i betyg i ämnet idrott och hälsa	20
Tabell 7 - Vår undersökning jämfört med Allan Svenssons gällande kvartalsskillnader i betyg i ämnet idrott och hälsa för <i>killar</i>	20
Tabell 8 - Vår undersökning jämfört med Allan Svenssons gällande kvartalsskillnader i betyg i ämnet idrott och hälsa för <i>tjejer</i>	20

1 Inledning

1.1 Introduktion

Under många år debatterades det mycket om barn födda sent på året har sämre förutsättningar att lyckas i skolan, då deras personliga utveckling generellt sett ligger ett steg efter. De skulle få en jobbigare skolstart än övriga elever, vilket skulle hämma dem under resten av deras skolgång. Beslut togs om flexibel skolstart, vilket innebär att möjlighet finns att börja skolan redan som sexåring.¹ Om särskilda skäl finns kan dessutom hemkommunen bevilja att ett barn får vänta ett år, och alltså börja skolan vid åtta års ålder.²

De senaste åren har liknande diskussioner förts inom idrottsvärlden. Media och idrottsorganisationer talar om en tidig utslagning i framför allt lagsporter. Man hänvisar till dagens och gårdagens stjärnor på elitnivå och konstaterar att en övergripande majoritet av dessa är födda tidigt på året. Många experter inom idrotten tror att barn med sen fysisk utveckling, och för all del även psykisk, slås ut i ett tidigt skede, då det i många idrotter ses som/är en fördel att vara stor och stark. Forskaren Tomas Peterson leder just nu en omfattande studie kring fotboll och selektion. Den visar att en stor majoritet av de spelare som skickas till distriktslag och elitläger är födda den första halvan av året.³ Peterson konstaterar att fotbollens selektionssystem missgynnar de sent utvecklade individerna till förmån för de fysiskt mest mogna, då de ofta anses som mest talangfulla. En stor risk finns därför att en sent utvecklad individ som kanske hade blivit bäst som vuxen om han/hon fått fortsätta idrotta, tappar lusten och slutar i förtid, då han/hon alltid får stå tillbaka för sina tidigare utvecklade kompisar.⁴

Professor Allan Svensson har studerat idrottsbetygen för elever som slutade grundskolan 1988. Han såg samma tydliga mönster som Peterson. Elever födda tidigt på året gick ut nian med klart bättre idrottsbetyg än de födda sent på året. Den största skillnaden fanns bland pojkarna.⁵ Då det är exakt 20 år sedan dessa elever slutade grundskolan, och vi sedan många år tillbaka har en annan läroplan än den som gällde 1988, vill vi göra en liknande undersökning och jämföra den med Svenssons. Hur ser det ut idag? Har elever födda tidigt på året fortfarande bättre betyg i skolämnet idrott och hälsa än de födda sent?

¹ Sven Persson, *Flexibel skolstart för 6-åringar* (Lund: Studentlitteratur, 1993,1995 andra upplagan), s. 10.

² Åke Bengtsson, *Skoluppskov* (Stockholm: Allmänna förlaget, 1991), s. 8.

³ Tomas Peterson, Selektions- och rangordningslogiker inom svensk ungdomsfotboll, 2004-08-31 <<http://www.idrottsforum.org/articles/peterson/peterson040831.pdf>> (Acc. 2008-10-19), s. 7.

⁴ *Ibid.*, s. 9.

⁵ Allan Svensson, *Har åldern någon betydelse?* (Göteborg: Göteborgs universitet, 1993), s. 31.

1.2 Bakgrund

Många anser att skolstarten borde vara två gånger per år. De födda tidigt på året ska få börja till hösten det år de fyller sju år, medan de sent födda ska få börja våren det år de fyller åtta. På så sätt skulle skillnaderna i mognad minska. Den så kallade Nackagruppen ser ett antal fördelar med detta. Det skulle inte skilja mer än sex månader mellan de äldsta och yngsta mot dagens 12 månader. Dessutom skulle det inte bli lika dramatiskt att vänta med att börja skolan, då det bara innebär ett halvårs väntan.⁶ Detta har dock inte skett. Däremot beslutade riksdagen 1991 om flexibel skolstart för sexåringar. Från 1997 har alla kommuner skyldighet att ta emot sexåringar vars föräldrar vill att deras barn ska börja skolan ett år tidigare.⁷ Detta innebär att det kan skilja nästan två år mellan de äldsta och yngsta eleverna i en klass. Vilka konsekvenser får det för barnen?

1.2.1 Lgr 80 och Lpo 94, kursplanerna för ämnet idrott samt idrott och hälsa

Då Allan Svenssons undersökning bygger på elever som gick under Lgr 80 medan vår undersökning bygger på elever som gick under Lpo 94 kan man undra om dessa skiljer sig från varandra angående ämnet idrott och hälsa. Under Lgr 80 hette för övrigt ämnet bara idrott och inte idrott och hälsa som nu. Kursplanen för idrott i Lgr 80 bygger på målsättningar för olika moment uppdelat på skolstadierna.⁸ Lpo 94 delar istället upp det som mål att sträva mot och mål som eleverna skall ha uppnått i slutet av det femte respektive det nionde skolåret.⁹

Den mest genomgripande förändringen som lärarna framhåller i och med läroplanens, Lpo 94, införande är att varje elev nu skall nå målen i kursplanen. Detta har resulterat i att de samtalar än mer med sina elever och de uppfattar att de är tydligare mot dem vad gäller både kursmål och betygsnivåer.¹⁰

Således kan det tyckas att det ställs högre krav genom Lpo 94 eftersom det där framgår vissa moment som eleverna faktiskt skall ha uppnått medan de inte existerar i Lgr 80. Däremot har Lgr 80 målsättningar för olika moment såsom gymnastik, hälsa, hygien och ergonomi,

⁶ Gill Bergstrand, Kurt Ivan Dahlberg, Helène Gustafson, Margareta Jansson, Christina Melén, Kah Slenning, Annelie Thorsell, Kerstin Widlund, *Decemberbarn* (Stockholm: Stockholms universitet, 1979), s. 3.

⁷ Persson, s. 10.

⁸ ”Kompendium: Skolans framväxt – Utdrag ur Lgr 62, Lgr 69, Lgr 80 och Lpo 94”, *I författarens ägo*.

⁹ Kursplan Idrott och hälsa, 2000-07

<<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0809&infotyp=23&skolform=11&ib=3872&extraId=2087>> (Acc. 2008-11-17).

¹⁰ Jane Meckbach, Ett ämne i förändring – lärares reflektioner över ämnet idrott och hälsa i grundskolan, 2004 <<http://gih.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:561>> (Acc. 2008-11-26), s. 2.

bollspel och lekar, dans, friidrott, orientering och friluftsliv, lek, simning och livräddning, skidåkning, samt skridskoåkning, iskunskap och livräddning.¹¹ Detta existerar inte i Lpo 94 eftersom man där istället har både övergripande mål och mål som elever skall uppnå. Detta kanske visar på att Lgr 80 hade större krav för varje moment medan Lpo 94 är mer generell och "fritolkad".

En förändring som lyfts fram är att idrottsämnet har lämnat det strikta, styrda ämne som organiserades utifrån ett antal huvudmoment. Lärarna menar att idag genomförs undervisningen på ett "friare sätt" i relation till uppnåendemålen i kursplanen. Lärarna betonar processen istället för prestationen eller själva resultatet.¹²

Exempel på att ämnet kan ha varit striktare och mer styrt under Lgr 80 kan visas genom en jämförelse på hur de olika kursplanerna för ämnet skriver om ett visst moment. Så här står det bl.a. om vad som ska göras i orientering och friluftsliv för högstadiet i kursplanen för Idrott, Lgr 80:

Övningar med karta och kompass. Orienteringsvarianter i grupp och individuellt i såväl känd som okänd terräng. Träning i att leda orienteringsövningar. Funktionärsuppgifter. Efter lokala förhållanden får eleverna välja aktiviteter, såsom vandringar, cykelturer, kanotfärder och lägerliv.¹³

Detta att jämföra med det som kursplanen för idrott och hälsa, Lpo 94 tar upp som ett mål som eleverna ska ha uppnått i slutet av skolår 9:

Kunna orientera sig i okända marker genom att använda olika hjälpmedel samt kunna planera och genomföra vistelse i naturen under olika årstider¹⁴

För att inte nämna skidåkning och skridskoåkning som utgör egna huvudmoment i kursplanen, Lgr 80 men samtidigt inte benämns i kursplanen, Lpo94.

Ytterligare ett exempel på att Lgr 80 kan ha varit striktare kan förstås genom följande citat:

De lärare som har arbetat en längre tid framhåller att förr, i relation till idag, var det andra kvaliteter som prioriterades i undervisningen. Tidigare var det mer krav på färdighet och prestation (rätt utförd övning, springa fort, hoppa långt).¹⁵

Vi tror att konsekvenserna av dessa olikheter i läroplanerna kan ge skillnader i resultaten mellan vår och Svenssons studie.

¹¹ "Kompendium: Skolans framväxt – Utdrag ur Lgr 62, Lgr 69, Lgr 80 och Lpo 94", *I författarens ägo*.

¹² Meckbach, s. 2.

¹³ "Kompendium: Skolans framväxt – Utdrag ur Lgr 62, Lgr 69, Lgr 80 och Lpo 94", *I författarens ägo*.

¹⁴ Kursplan Idrott och hälsa, 2000-07.

¹⁵ Meckbach, s. 2.

1.3 Definition av centrala begrepp

I vår undersökning dyker det upp två olika betygssystem, vilket beror på att Allan Svenssons undersökning, som vi jämför med, skedde då Sveriges skolor använde det så kallade relativa betygssystemet. I uppsatsen kommer vi också att benämna detta som sifferbetyg eller sifferbetygssystemet, eftersom det går efter den femgradiga skalan 1-5. Det andra betygssystemet som berörs är det mål- och kunskapsrelaterade betygssystemet, d.v.s. systemet som använder sig av graderingarna Mycket väl godkänt (MVG), Väl godkänt (VG), Godkänt (G) och Icke godkänt (IG).¹⁶ Dessa betyg innehar vissa värden i form av betygspoäng där MVG motsvarar 20 poäng, VG 15 poäng, G 10 poäng och IG 0 poäng.¹⁷

1.4 Forskningsläge

Forskningsområden som vi kommer att beröra och koppla ihop med vår studie är forskning om hur bra elever presterar i skolan beroende på olika faktorer, framför allt när på året de är födda och könstillhörighet. Vi kommer också att titta närmare på studier som undersöker hur ungdomars idrottsvanor ser ut, vilka ungdomar som lyckas i olika föreningsidrotter, samt hur selektionsprocesser påverkar ungdomars fortsatta idrottande.

1.4.1 Allan Svensson, Har åldern någon betydelse?

Professor Allan Svensson vid Göteborgs universitet redogör i sin rapport "Har åldern någon betydelse?" från 1993 för skolanpassning och skolframgång bland elever födda i början respektive slutet av året. Syftet med Svenssons undersökning är att följa grupper av elever födda under årets första respektive sista kvartal från lågstadiet och upp genom grundskolan. Han har bland annat tittat på hur stor andel elever som får stödundervisning, och vilken typ av stödundervisning de får, samt hur språkliga och matematiska färdigheter utvecklas. Dessutom har han tittat på elevers inställning till olika ämnen samt deras trivsel i skolan. Det mest intressanta för vår undersökning av det som Svensson tar upp är skillnader i prestationer i olika ämnen eleverna emellan.

¹⁶ Skolverket, 2008-11-23 <<http://www.skolverket.se/sb/d/208/a/6338>> (Acc. 2008-10-27).

¹⁷ Skolverket, 2006-10-26

<<http://www.skolverket.se/sb/d/1507;jsessionid=A2C644C229B9679B52BCE3FB9A827AA8>> (Acc. 2008-10-27).

Undersökningen visar nämligen på att det finns vissa skillnader i hur eleverna presterar beroende när på året de är födda. Barn födda under det första kvartalet presterar bättre resultat än barn födda i oktober-december.

I skolår 9 har Svensson valt att titta på elevers slutbetyg som prestationsmått. De ämnen han har valt att observera är svenska, engelska, matematik och idrott. Tjejerna har lite bättre betyg i svenska, engelska och matematik medan pojkarna har bättre betyg i idrott. I svenska har elever födda i första kvartalet lite bättre betyg än elever födda i fjärde kvartalet. I engelska och matematik är skillnaderna kvartalen emellan ytterst små.¹⁸

I idrottsämnet fann dock Svensson intressanta skillnader mellan tidigt och sent födda pojkar i skolår 9. Däremot fanns inga större olikheter i idrottsbetyget bland flickorna. Svensson visar att pojkar födda under det första kvartalet har ett medelbetyg i ämnet idrott på 3,46 och att pojkar födda under det fjärde kvartalet har ett medel på 3,24. Motsvarande siffror för flickorna är första kvartalet 3,26 och fjärde kvartalet 3,20.¹⁹ Differensen mellan de olika kvartalen är alltså för pojkar 0,22 och för flickor 0,06.²⁰ Att skillnaden är kraftig bland pojkarna tror sig Svensson kunna härleda till en eventuell orsak. ”Fysisk styrka och skicklighet i lagidrotter – båda starkt åldersberoende – är av större vikt för pojkarnas idrottsbetyg.”²¹ Enligt tabellerna har killar totalt ett medelbetyg på 3,37 medan tjejerna har 3,25. Födelsekvartal 1 har ett medel på 3,38 och motsvarande siffra för födelsekvartal 4 är 3,23.²² Just den här delen av Svenssons rapport är extra intressant för vår studie då vi ska jämföra våra resultat med Svenssons för att se om några förändringar går att utläsa.

1.4.2 Peter Fredriksson och Björn Öckert, *Är det bättre att börja skolan tidigare?*

Peter Fredriksson och Björn Öckert har skrivit en rapport som heter ”Är det bättre att börja skolan tidigare?” från 2006, där de mäter effekterna av åldern vid skolstarten på betyg, utbildningsnivå och arbetsinkomster. Mest intressant för vår studie är effekterna av skolstartsålder på betyg.

¹⁸ Svensson, s. 30.

¹⁹ Ibid., s. 30.

²⁰ Ibid., s. 30.

²¹ Ibid., s. 33.

²² Ibid., s. 32.

Fredriksson och Öckert konstaterar att de elever födda i början av året generellt sett får de högsta betygen. Betygen sjunker sedan sakta i takt med att eleverna är födda senare på året. Lägst betyg har de elever som är födda i december.²³

Resultaten visar dessutom att effekterna på betygen är större i idrottsämnet än i andra ämnen. Fredriksson och Öckert förklarar detta så här:

Det kommer dock inte som någon större överraskning. Fysisk utveckling är en nyckelfaktor i idrott. Idrottsutövning sker dessutom i större utsträckning efter skoltid än vad som är fallet för läsåmnena. Eftersom idrottsaktiviteter utanför skolan också tenderar att vara relativt selektiva, är det rimligt att tidiga fördelar kan bestå.²⁴

Fredriksson och Öckert finner inga större skillnader mellan pojkar och flickor gällande effekten av skolstartsålder på betyg. Undantaget är idrottsbetyget, där effekten av en senare skolstart nästan är dubbelt så stor för pojkar som för flickor. Författarna skriver att ”det kan bero på att pojkar deltar i idrottsaktiviteter utanför skolan i större utsträckning än flickor, och att – som diskuteras ovan – selektionen inom idrott är större än inom andra ämnen”.²⁵

1.4.3 Nackagruppen, *Decemberbarn*

En äldre studie (1979) undersöker hur barn födda under olika delar av året ”klarar sig” i skolan. Tendensen för betygen är ganska entydig för de olika ämnena under låg- och mellanstadiet. De sent födda har med få undantag fler låga och färre höga betyg än sina tidigt födda klasskamrater. Under högstadiet sker en viss utjämning mellan eleverna, men en viss skillnad kvarstår dock.²⁶ Författarna ser två rimliga förklaringar till varför skillnaderna ändå minskar. I åk 1 kan det sent födda barnet ha 86 procent av det tidiga barnets ålder, i åk 9 93,5 procent. Den relativa ålderskillnaden minskar med andra ord ju äldre barnen blir. Den andra förklaringen skulle kunna vara att de sent födda barnen redan under början av skoltiden lärt sig kämpa, då de haft det motigt. De tidigt födda eleverna däremot har fått mycket gratis i kraft av större mognad. När kraven på tålmodigt ”pluggande” ökar under högstadiet kan det vara en tillgång för de sent födda att ha denna vana. Det gäller för lärarna att sätta lite högre krav på de mer mogna eleverna under de tidiga skolåren, så att de inte blir understimulerade.

²³ Peter Fredriksson & Björn Öckert, Är det bättre att börja skolan tidigare?, 2006-12
<<http://www.ifau.se/upload/pdf/se/2006/r06-12.pdf>> (Acc. 2008-10-19), s. 8.

²⁴ Ibid., s. 13-14.

²⁵ Ibid., s. 14.

²⁶ Bergstrand m.fl., s. 43.

De måste bli tvingade att använda hela sin kapacitet. På motsvarande sätt är det viktigt att kraven på de minst mogna barnen inte är för höga.²⁷

1.4.4 Tomas Peterson, *De avgörande åren*

Forskningsprojektet "De avgörande åren" är en studie som fortfarande pågår. Den studerar idrotten som uppfostringsmiljö. Speciellt intressant för vår studie är den del i arbetet som behandlar selektions- och rangordningsmekanismer. Forskaren Tomas Petersson och hans kollegor har tittat närmare på hur det ser ut inom fotbollen. Varje år selekteras de ungdomar som anses som mest talangfulla till zonläger, distriktsläger osv ända upp till landslag. Peterson konstaterar dock att det finns flera faktorer som inte är relaterade till talang, men som ändå påverkar selektionen. En av de mest avgörande faktorerna är när på året man är född.²⁸ Redan vid 13-års ålder är de födda tidigt på året klart överrepresenterade i fotbollsföreningar. Vid denna ålder tar selektionsprocessen ytterligare fart, då föreningarna får skicka sina största talanger till lokala zonläger. Av de spelare födda 1984 som deltar i Petersons studie blev 239 st (av drygt 900) uttagna till zonläger. Av dessa var över 45 procent födda det första kvartalet av året, medan bara drygt 10 procent utgjordes av spelare födda det sista kvartalet. Samma snedfördelning följde med upp i åldrarna via distriktsläger och elitläger.²⁹ Peterson konstaterar också att fler födda sent på året valde att lägga av med fotbollen under ungdomsåren än vad de födda tidigt på året gjorde.³⁰ Detta på grund av att det finns en slags "tyst kunskap" hos tränare/ledare att tidigt mogna spelare kommer att klara sig bäst i den fortsatta selektionen.³¹ Peterson liknar ungdomsverksamhetens selekteringssystem med en pyramid "[...]där man så att säga gör tandpetare av hela ekstockar"³². Utslagningen hos fotbollsföreningarna sker i form av "förstalag" och "andralag", mindre speltid på matcher och spel på "mindre viktiga positioner". I vissa fall är det till och med så att "de bästa" väljs ut, medan övriga tvingas bort från verksamheten. Detta sker ofta redan i 10-årsåldern.³³ Peterson anser att denna utslagning "[...] strider mot idrottens och samhällets målsättningar

²⁷ Ibid., s. 58-59.

²⁸ Peterson, s. 1.

²⁹ Ibid., s. 2-4.

³⁰ Ibid., s. 6.

³¹ Ibid., s. 13.

³² Ibid., s. 9.

³³ Ibid., s. 9.

att så många som möjligt skall vara med så länge som möjligt, och att var och en skall utvecklas efter sina egna förutsättningar”³⁴.

Svenska Fotbollförbundet menar att viljan att träna och utvecklas är den största talangen. Därför är det märkligt att fysiska egenskaper som längd, bredd och vikt blir så utslagsgivande, då dessa i stort sett är de enda egenskaper man inte kan förändra genom träning.³⁵ Peterson menar att resultaten från studien tyder på en selektion efter fysisk mognad redan vid barnverksamheten (5-12 år).³⁶ Risken är därför stor att en sent utvecklad individ som kanske hade blivit bäst som vuxen om han/hon fått fortsätta idrotta, tappar lusten och slutar i förtid, då han/hon alltid får stå tillbaka för sina tidigare utvecklade kompisar.³⁷

1.4.5 Rolf Carlson, *Vägen till landslaget*

Rolf Carlson har gjort en studie (1991) av framgångsrika ungdomar i sju olika idrotter. Huvudsyftet var att belysa viktiga faktorer och förhållanden i den process som lett fram till att de undersökta ungdomarna nått elitnivå. Carlson gör jämförelser mellan en landslagsgrupp och en grupp ungdomar som var framgångsrika under början av tonåren, men som därefter inte haft samma idrottsliga framgång. De idrotter som valdes ut var brottning, simning, orientering, längdskidåkning, ishockey, handboll och fotboll. Studien tittar på vilka faktorer som fick deltagarna att börja idrotta i idrottsförening, och vad som fick dem att fortsätta under de första åren. Vidare undersöks vilka förhållanden som fick deltagarna att fortsätta när idrottsverksamheten efter ett par år blev mer elitinriktad. Intressantast för vår studie är dock de personliga erfarenheter och egenskaper som utmärkte deltagarna. Det visade sig att betydligt fler av deltagarna var födda första kvartalet på året än det sista. Detta gällde både landslagsgruppen och den grupp som var ungdomselit, men som sedan inte kom hela vägen till landslaget.³⁸ Mer än hälften, 54 procent, av fotbollsspelarna var födda januari-mars, att jämföras med endast 14 procent oktober-december. I ishockeyn (där inga kvinnor deltog i studien) var motsvarande siffror 41 respektive 7 procent. Även i handbollen och simningen kunde motsvarande skillnader utläsas, dock bara bland herrarna. På damsidan fanns inga skillnader.³⁹ Carlson konstaterar att detta mönster är tydligast i de sporter där det är en klar

³⁴ Ibid., s. 13.

³⁵ Ibid., s. 9.

³⁶ Ibid., s. 13.

³⁷ Ibid., s. 9.

³⁸ Rolf Carlson, *Vägen till landslaget* (Stockholm: Gymnastik- och idrottshögskolan, 1991), s. 70.

³⁹ Ibid., s. 181.

fördel att vara tidigt fysiskt utvecklad. Han tolkar resultaten som att det är de tidigast mest framgångsrika ungdomarna som senare återfinns i elitskiktet.⁴⁰

1.4.6 Föreningsidrott och ungdomars motionsvanor

Med hjälp av Statistiska Centralbyrån har Riksidrottsförbundet (RF) tagit fram en undersökning våren 2005 som heter ”Ungdomars tävlings- och motionsvanor”. I undersökningen har barn och ungdomar mellan 13-20 år frågats om deras idrotts- och motionsvanor. En liknande undersökning av RF gjordes även 1998, och därför kan förändringar över tid dessutom utläsas.⁴¹

Undersökningen tar upp att det i olika debatter på senare tid målats upp en mörk bild över ungdomars idrotts- och motionsvanor men att RF genom denna undersökning kunnat visa en mycket mer positiv bild. Undersökningen visar nämligen att andelen barn och ungdomar som tränar och tävlar i en idrottsförening ökat jämfört med hur det såg ut 1998. Ökningen gäller i alla åldersgrupper och för både killar och tjejer. Undersökningen visar även att fler ungdomar idag motionerar på egen hand.⁴²

Siffrorna som undersökningen visar upp avslöjar att mer än hälften, 56 procent, av alla ungdomar mellan 13-20 år tränar och tävlar i en idrottsförening. Det är en ökning med hela fem procentenheter jämfört med 1998 års undersökning.⁴³ Även idrottandet på egen hand har ökat (73 procent 2005, 70 procent 1998). Det är framför allt de som föreningsidrottar som också rör på sig i övrigt. 58 procent av dem motionerar på egen hand medan motsvarande siffra för icke föreningsanslutna är 42 procent.⁴⁴

Nationella utvärderingen av grundskolan 2003 (NU-03) visar på ett tydligt samband mellan betyget i idrott och hälsa och hur idrottsaktiv eleven är på sin fritid. Nästan 60 procent av de elever som idrottar varje dag får högsta betyg i idrott och hälsa (MVG), medan endast 3 procent av de som aldrig eller någon enstaka gång om året idrottar klarar detta betyg.⁴⁵

Forskargruppen med Håkan Larsson, Birgitta Fagrell och Karin Redelius konstaterar i forskningsprojektet ”Kön-Idrott-Skola” att inflytandet av föreningsidrotten är

⁴⁰ Ibid., s. 94.

⁴¹ Riksidrottsförbundet, Ungdomars tävlings- och motionsvanor, 2005-10

<http://www.rf.se/ImageVault/Images/id_148/scope_128/ImageVaultHandler.aspx> (Acc. 2008-11-08), s. 3.

⁴² Ibid., s. 3.

⁴³ Ibid., s. 8.

⁴⁴ Ibid., s. 15.

⁴⁵ Charli Eriksson, Kjell Gustavsson, Mikael Quennerstedt, Karin Rudsberg, Marie Öhman, Lena Öijen, *Nationella utvärderingen av grundskolan 2003 - Idrott och hälsa* (Örebro: Örebro universitet, 2005), s. 105.

stort i undervisningen i idrott och hälsa i skolan. Särskilt sådana idrotter som pojkar ofta har större erfarenhet av än flickor.⁴⁶ Detta påverkar köns villkor i ämnet. Larsson, Fagrell och Redelius menar att:

Betydelsen av tävling och prestation (läs: tävlingsliknande prestationer i termer av antal mål, poäng, sekunder eller centimetrar) måste ses som en integrerad del i denna problematik eftersom just tävling och prestation inom föreningsidrotten förknippas särdeles med stark och manlighet.⁴⁷

Professor Lars-Magnus Engström konstaterar att en tydlig trend numera finns hos tjejer i valet av idrott. Fler tjejer ägnar sig åt tidigare traditionella pojkidrotter. Däremot ägnar sig inte killar mer åt flickidrotter.⁴⁸

Dagens barn- och ungdomsidrott blir allt mer elittänkande. Engström menar att vuxnas värderingar fått stort inflytande. Utvecklingen har gått mot en ökad specialisering och ökade krav på träning och prestation. Verksamheten präglas av lite lek och mycket allvar. Barnen tvingas i tidig ålder välja bort idrotter för att specialisera sig på en eller två idrotter.⁴⁹ Engström anser att det bästa är att börja med en allsidig lekfull träning. Att alltför tidigt låta barnen delta i stora tävlingar eller seriesystem gynnar bara den som är tidigt utvecklad, t ex de som är födda tidigt på året.⁵⁰

1.4.7 Sammanfattning av forskningsläget

Allan Svenssons studie visar att elever födda sent på året får sämre betyg än elever födda tidigt på året. Störst skillnad är det bland killar i idrottsämnet, där betygsskillnaden är hela 0,22, enligt sifferbetygssystemet, till tidigt födda killars fördel. Fredriksson och Öckert, samt Nackagruppen bekräftar Svenssons resultat. Även inom föreningsidrotten lyckas de tidigt födda bättre än de sent födda, då tränare/ledare ser fysisk mognad likvärdigt med talang. Tomas Peterson konstaterar att selektionen inom fotbollen slår ut fysiskt sent utvecklade utövare. Rolf Carlsons undersökning tyder på en liknande selektion även inom andra idrotter. Undersökningen NU-03 visar ett tydligt samband mellan betyget i idrott och hälsa och hur

⁴⁶ Håkan Larsson, Birgitta Fagrell, Karin Redelius, Kön-Idrott-Skola, 2005-12-14
<http://www.idrottsforum.org/articles/larsson/larsson_fagrell_redelius/larsson_fagrell_redelius051214.pdf>
(Acc. 2008-11-08), s. 13.

⁴⁷ Ibid., s. 13.

⁴⁸ Lars-Magnus Engström, Johan R Norberg, Joakim Åkesson, Idrotten vill – en utvärdering av barn- och ungdomsidrotten, 2007-01
<<http://dspace.mah.se:8080/dspace/bitstream/2043/7224/1/Utv%C3%A4rdering%20av%20Idrotten%20vill.pdf>>
(Acc. 2008-11-08), s. 6.

⁴⁹ Ibid., s. 7.

⁵⁰ Ibid., s. 10.

mycket eleven idrottar på fritiden. Hela 60 procent av dem som idrottar varje dag får högsta betyg i idrott och hälsa. Håkan Larsson m.fl. konstaterar att föreningsidrotten har stort inflytande i undervisningen i idrott och hälsa i skolan. Lars-Magnus Engström ser en tydlig trend att tjejer alltmer sysslar med tidigare traditionella pojkidrotter. Han konstaterar också att föreningsidrotten blivit mycket mer tävlingsinriktad än tidigare. Vår ambition är att se om skillnader fortfarande föreligger i betyg i idrott och hälsa mellan elever tidigt och sent födda på året, samt eventuella skillnader könen emellan, och med hjälp av denna forskning diskutera tänkbara orsaker till de likheter eller olikheter som dyker upp.

1.5 Syfte och frågeställningar

Syftet är att undersöka om det finns ett samband mellan elevers betyg i idrott och hälsa i relation till kön och när på året elever är födda, samt om eventuella förändringar över tid går att utläsa.

Frågeställningar:

1. Hur ser eventuella skillnader ut gällande slutbetyget i skolår 9 år 2008 i idrott och hälsa för elever födda tidigt på året respektive sent på året?
2. Hur ser eventuella skillnader ut gällande slutbetyget i skolår 9 år 2008 i idrott och hälsa mellan könen?
3. Vilka eventuella skillnader kan utläsas mellan resultaten i vår studie och Allan Svenssons rapport från 1993?

1.6 Teoretiskt ramverk

1.6.1 Mognadsteori

När det pratas om mognadsteori är det naturligt att den amerikanske barnpsykologen och pedagog Arnold Gesell (1880-1961) nämns. Han var nämligen banbrytande inom mognadsteorin. I hans teorier om mänsklig utveckling är det tillväxten som skapar nya beteenden hos individen. Teorin tog han fram med hjälp av intervjuer, enkätundersökningar

och direkta observationer av barn och ungdomar. Gesell utförde även längdsnittsundersökningar, d.v.s. han följde barn från födseln och upp till 18 års ålder.⁵¹

Arnold Gesell kom fram till att utvecklingen är lagbunden, d.v.s. att den följer ett bestämt mönster i en bestämd ordning, men han pekar även på att varje individs utvecklingsmönster är unikt. Gesell studerade speciellt vissa utvecklingsområden:

1. *Motorisk utveckling*, dvs hur rörelserna och koordinationen (samordningen) av dessa utvecklas. Exempel är förmågan att gå, att gripa, att skriva. Motoriken indelas i finmotorik och grovmotorik.
2. *Adaptiv eller intellektuell utveckling*, dvs hur tänkandet, begreppsbildningen och erfarenheterna utvecklas.
3. *Språklig utveckling*, dvs hur den språkliga aktiviteten utvecklas. Exempel är joller, tal, argumentation, diskussion.
4. *Personlig och social utveckling*, dvs hur attityder, relationer och känsloliv utvecklas. Exempel är samarbete, förståelse för andra människor och för andra kulturer.⁵²

Särskilt intressant för vår undersökning är motorisk utveckling. Därför kommer vi nu att titta närmare på Gesells syn på motorisk utveckling för barn och ungdomar mellan 12-16 år:

12-åringen:

Behärskar sin kropp väl. Är entusiastisk vid kroppsaktivitet, t ex häcklöpning. Kroppen växer och gör ont. Förpuberttet med kroppsliga förändringar.

13-åringen:

Allting växer. Ben och armar lyder inte. Finmotorisk tillbakagång.

14-åringen:

Flickor har ofta växt färdigt på längden. Pojkar fortsätter växa. Vikten fortsätter att öka. Kroppen ger intryck av styrka, men rörelserna är fumlige. Välter t ex ofta mjölkglas.

15-åringen:

Könsmognaden fullbordas. Pojkarna växer fortfarande. Fumligheten i rörelserna minskar.

16-åringen:

Rörelsemönstret liknar vuxnas. Har god koordination av sina rörelser. Deltar gärna i olika sporter.⁵³

⁵¹ Anette Modigh & Maj-Lis Olsson, *Utveckling, livsvillkor och socialisation* (Stockholm: Natur och Kultur, 2000), s. 73.

⁵² *Ibid.*, s. 74.

⁵³ *Ibid.*, s. 78-79.

I boken "Utveckling, livsvillkor och socialisation" kopplar författarna ihop mognadsteori med pedagogik och ledarskap på följande sätt:

Grundsyn:

Individens utveckling är ärftligt förutbestämd, mognadsberoende och lagbunden. Om barnets omgivning är god, och en vuxen finns till hands utan att styra, kan barnet utvecklas i sin egen takt till en harmonisk människa.

Effekt:

Individen har möjlighet att utan gränser utveckla självständighet och kreativitet. De egna behoven är viktigast hos varje individ. De som är starka klarar sig bäst. Normer saknas. Ledaren kan uppfattas som passiv av gruppens medlemmar. Problem och konflikter i gruppen avfärdas som beroende på åldern, en mognadsfråga. Ledaren fråntar sig ansvaret för konflikterna.

I skolan:

Eleverna är av naturen aktiva och lär sig saker när de är mogna för det. De får själva prova sig fram. Om eleven inte klarar en uppgift själv, visar det att han eller hon inte är mogen för den. Eleven är aktiv. Läraren är passiv. Skolsituationen kan leda till kaos men också till att eleverna själva formar något konstruktivt och kreativt – något eget.⁵⁴

Vår tanke med detta teoretiska ramverk är att koppla det till vår undersökning och diskutera resultaten utifrån det. Vi tänker oss att det kanske finns möjlighet att se om de som är födda tidigt på året ligger före dem som är födda sent på året när det gäller denna typ av utveckling.

⁵⁴ Ibid., s. 68-69.

2 Metod

2.1 Datainsamlingsmetod

Då vi i vår studie är intresserade av att titta närmare på hur elevers betyg i ämnet idrott och hälsa ser ut i relation till kön och när på året eleverna är födda valde vi en statistisk metod. Vi samlade in slutbetygen i idrott och hälsa för elever i skolår 9 vårterminen 2008.

Betygsdokumenten, som i de kommunala skolorna är offentliga dokument, hämtades på/skickades från respektive skola. Detta var ett självklart val av metod för att kunna gå igenom elevernas betyg i idrott och hälsa. Fördelen med denna metod var att det fanns möjlighet att på ett lätt sätt erhålla ett stort urval. Nackdelen däremot var att det var svårt att komma åt friskolor då de inte behöver lämna ut betygsdokument/betygsunderlag (den kommunala offentlighetsprincipen omfattar inte friskolor).

2.2 Urval

Vi valde att studera skolår 9 elevers slutbetyg vårterminen 2008 eftersom vi först och främst ville titta på just den åldersgruppen. Det kändes mer intressant att titta på högstadiet än gymnasiet, då skillnaderna i fysisk mognad är större under högstadieåren. Vi ville dessutom använda oss av slutbetyget för skolår 9, då vi lättare kan jämföra vår studie med Allan Svenssons rapport som också studerar slutbetyget för skolår 9. Genom att använda oss av slutbetygen för 2008 kunde vi se eventuella förändringar över en längre tid mellan de båda studierna.

Vi plockade slumpmässigt ut olika kommuner/stadsdelar i Stockholmsområdet tills vi hade fått ihop ett sammanlagt elevantal på minst 1500. Detta för att få ihop ett stort underlag så att resultatet kan kännas tillförlitligt. Då vi inte studerar social bakgrund tog vi inte någon hänsyn till kommunernas/stadsdelarnas läge eller vilken samhällsklass som där dominerar. Vi valde helt bort friskolor i och med problemet som tidigare nämnts. Dessutom fanns inga friskolor vid tidpunkten för Svenssons studie. Elever som gick ut skolår 9 våren 2008 men som är födda annat år än 1992 valde vi också att ta bort från vår undersökning. Med dessa elever i studien skulle vi behöva jämföra fler än fyra kvartal. Dessutom skulle dessa "extra" kvartal inte vara rättvisa, då det ofta är så att de som väljer att börja skolan ett år tidigare har lättare för sig, och de som börjar senare har lite svårare.

2.3 Procedur

Det finns ingen instans där det går att få tag på individuella betygsdokument för elever på alla Sveriges skolor. För att få tag i de betyg vi önskade (där vi kunde utläsa elevers kön och när på året de var födda) var vi därför tvungna att ta kontakt med respektive skola. I de flesta fall ringde vi skolorna och förklarade vårt ärende. I några fall åkte vi direkt till skolorna. På några skolor var dock berörda personer inte tillgängliga, och i många fall så fanns inte tid att hjälpa oss med detsamma. Smidigast var därför oftast att ringa och sedan be dem återkomma när betygsunderlagen fanns klara. I flera fall åkte vi och hämtade betygsdokumenten, i andra fall skickade skolorna dem med posten. På några håll möttes vi först av tveksamhet och motstånd, då personalen inte ville lämna ut personuppgifter på grund av personuppgiftslagen som förbjuder detta. Där fick vi förklara oss lite extra, och i några fall gjorde vi dessutom besök på skolorna för att göra ett seriöst och gott intryck. I vissa fall har skolpersonalen strukit över dessa särskilda personuppgifter och därför har det varit mycket ”klipp och klistra”. De skolor som valde att inte lämna ut namn och de fyra sista siffrorna i personnumret antecknade istället ”p” för pojke och ”f” för flicka vid varje betyg för att vi skulle kunna fastställa kön. Några skolor var ganska omständliga, och vissa missuppfattade vilka uppgifter vi ville ha. Det innebar en hel del extraarbete för oss.

All data sammanställde vi i Microsoft Excel. Resultatet räknades samman i dataprogrammet SPSS for Windows. De tabeller som SPSS gav oss gjorde vi i Excel om till i vårt tycke snyggare och tydligare tabeller.

Då vi i undersökningen ville kunna jämföra två betygssystem med varandra letade vi efter någon bra lösning på detta. Lösningen i det här fallet skedde med hjälp av VHS (Verket för högskoleservice) och deras antagningsregler. VHS jobbar bland annat med särskilda meritvärderingsregler för dem som konkurrerar i kraft av avgångsbetyg från gymnasielinje, avgångsbetyg från gymnasieprogram och andra äldre utbildningar. Nedanstående är ett utdrag som visar hur detta kan te sig. Bokstavs-betyg i kurser som lästs i den nya gymnasieskolan översätts på följande sätt:

Icke godkänd (IG)	0
Godkänd (G)	3
Väl godkänd (VG)	4
Mycket väl godkänd (MVG)	5
Betygs-poängen avrundas till två decimaler. ⁵⁵	

⁵⁵ Verket för högskoleservice, 2007-09-05 <<http://www.vhs.se/templates/Page.aspx?id=970>> (Acc. 2008-10-27).

Från och med antagningen till hösten 2004 tillkommer att räkna om betygspoängen till jämförelsetal i skala upp till 20,00. Högskoleverket har fastställt hur det ska gå till. Jämförelsetalet framgår av omräkningstabellen.⁵⁶ (Se bilaga 2). Denna visar hur betygspoäng i skala 1-5 från svenskt gymnasium/komvux omvandlas till jämförelsetal i 20-skalan.⁵⁷ Då Svenssons resultat redovisas med det dåvarande sifferbetyget använde vi oss av detta system för att kunna räkna om våra betyg till sifferbetyg och på så sätt kunna jämföra med Svenssons resultat.

2.4 Validitet och reliabilitet

Validiteten i studien är god eftersom vi höll oss till att undersöka elevers betyg i idrott och hälsa i kombination med födelseår, födelsekvartal och kön. På så sätt ger resultatet en bra bild över det som undersöktes. Däremot är det klart att även socioekonomiska aspekter kan spela in beroende på vilka områden som undersökningen utförs i. Vår undersökning kan inte ses som representativ för hela Sverige då vi utfört vår undersökning i Stockholmsområdet. Därmed kan vi alltså inte generalisera utifrån denna studie.

Angående reliabiliteten så var det positivt att vår metod gick ut på att samla in slutbetyg, vilket är något som är bekräftat på ett papper och därmed inte för med sig några tveksamheter. Det enda som skulle kunna ha påverkat vår reliabilitet är den mänskliga faktorn, då det är vi som har suttit och fört in betygspoängen i Microsoft Excel. Vi har också behövt lita på att kanslipersonal på skolorna gjort rätt när de skrivit ut betygsuppgifter till oss. Reliabiliteten i vår undersökning kan trots allt ses som väldigt god.

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ Verket för högskoleservice, 2007-08-31 <<http://www.vhs.se/templates/Page.aspx?id=975>> (Acc. 2008-10-27).

2.5 Bortfall

Tabell 1 - Bortfall

	Använda betyg		Icke använda betyg		Totalt antal betyg	
	N	Procent	N	Procent	N	Procent
Totalt	1568	92.9	119	7.1	1687	100

Av de icke använda betygen var 63 st (53,8 %) från elever födda 1993 och 53 st (44,5 %) från elever födda 1991. Dessutom fanns det en elev född 1990 och en elev med anpassad studiegång (där ämnet idrott och hälsa plockats bort).

3. Resultat

Resultaten kommer att presenteras i tabeller utifrån undersökningens tre frågeställningar.

3.1 Hur ser eventuella skillnader ut gällande slutbetyget i skolår 9 år 2008 i idrott och hälsa för elever födda tidigt på året respektive sent på året?

Tabell 2 - Kvartalsskillnader i betyg i ämnet idrott och hälsa

Födelseid	N	Betygspoäng (snitt)	Betyg enligt sifferbetygssystemet (snitt)
Kvartal 1	365	15,89	3,72
Kvartal 2	436	15,42	3,61
Kvartal 3	419	15,31	3,58
Kvartal 4	348	14,73	3,45

Undersökningen visar att ju tidigare på året eleven är född, desto bättre betyg får han/hon. Det skiljer 0.27 i sifferbetyg mellan kvartal 1 och 4, vilket är en markant skillnad.

Tabell 3 - Kvartalsskillnader i betyg i ämnet idrott och hälsa för killar

Födelseid	N	Betygspoäng (snitt)	Betyg enligt sifferbetygssystemet (snitt)
Kvartal 1	199	16,26	3,81
Kvartal 2	232	16,01	3,75
Kvartal 3	202	15,59	3,65
Kvartal 4	172	15,03	3,52

För killar sjunker betyget för varje kvartal. Störst differens är det mellan kvartal 3 och 4. Det skiljer hela 0.29 i sifferbetyg mellan kvartal 1 och 4.

Tabell 4 - Kvartalsskillnader i betyg i ämnet idrott och hälsa för tjejer

Födelseid	N	Betygspoäng (snitt)	Betyg enligt sifferbetygssystemet (snitt)
Kvartal 1	166	15,45	3,62
Kvartal 2	204	14,75	3,45
Kvartal 3	217	15,05	3,52
Kvartal 4	176	14,43	3,38

Tjejer födda i jan-mars (kvartal 1) har klart bättre betyg än övriga. Sämst betyg har tjejer födda i okt-dec (kvartal 2). Skillnaden dem emellan är 0.24 i sifferbetyg, vilket är ganska mycket. Däremot har de födda i kvartal 3 bättre betyg än motsvarande i kvartal 2.

3.2 Hur ser eventuella skillnader ut gällande slutbetyget i skolår 9 år 2008 i idrott och hälsa mellan könen?

Tabell 5 - Betygsskillnader mellan könen i ämnet idrott och hälsa

Kön	N	Betygspoäng (snitt)	Betyg enligt sifferbetygssystemet (snitt)
Killar	805	15,76	3,69
Tjejer	763	14,91	3,49

Killar har klart bättre betyg än tjejer. Differensen är 0.20 enligt sifferbetyget.

3.3 Vilka eventuella skillnader kan utläsas mellan resultaten i vår studie och Allan Svenssons rapport från 1993?

Tabell 6 - Vår undersökning jämfört med Allan Svenssons gällande kvartalsskillnader i betyg i ämnet idrott och hälsa

	Vår undersökning	Svenssons undersökning
Betygssnitt kvartal 1	3,72	3,38
Betygssnitt kvartal 4	3,45	3,23
Differens	0,27	0,15

Skillnaderna mellan tidigt och sent födda elever när det gäller betyget i idrott och hälsa är större i vår undersökning än i Svenssons.

Tabell 7 - Vår undersökning jämfört med Allan Svenssons gällande kvartalsskillnader i betyg i ämnet idrott och hälsa för killar

	Vår undersökning	Svenssons undersökning
Betygssnitt kvartal 1	3,81	3,46
Betygssnitt kvartal 4	3,52	3,24
Differens	0,29	0,22

Betygsskillnaderna mellan tidigt och sent födda killar är något större i vår undersökning än i Svenssons.

Tabell 8 - Vår undersökning jämfört med Allan Svenssons gällande kvartalsskillnader i betyg i ämnet idrott och hälsa för tjejer

	Vår undersökning	Svenssons undersökning
Betygssnitt kvartal 1	3,62	3,26
Betygssnitt kvartal 4	3,38	3,20
Differens	0,24	0,06

I Svenssons undersökning finns inga större kvartalsskillnader mellan tjejers betyg. I vår undersökning däremot är skillnaden 0,24 i sifferbetyg mellan kvartal 1 och 4.

4. Sammanfattande diskussion

Syftet med studien var att undersöka om det finns ett samband mellan elevers betyg i idrott och hälsa i relation till kön och när på året elever är födda, samt om eventuella förändringar över tid går att utläsa. Vi arbetade efter följande frågeställningar:

1. Hur ser eventuella skillnader ut gällande slutbetyget i skolår 9 år 2008 i idrott och hälsa för elever födda tidigt på året respektive sent på året?
2. Hur ser eventuella skillnader ut gällande slutbetyget i skolår 9 år 2008 i idrott och hälsa mellan könen?
3. Vilka eventuella skillnader kan utläsas mellan resultaten i vår studie och Allan Svenssons rapport från 1993?

Vi kan konstatera att stora skillnader finns i betyg i idrott och hälsa mellan elever tidigt och sent födda på året. Tittar vi på killar och tjejer sammantaget så är differensen hela 0.27 enligt det gamla sifferbetyget mellan elever födda januari-mars och oktober-december. Killar födda första kvartalet har 0.29 bättre än killar födda sista kvartalet. Motsvarande siffra för tjejer är 0.24.

Killar får klart bättre betyg i idrott och hälsa än tjejer. 3.69 mot 3.49 innebär hela 0.20 i skillnad.

När vi jämför vår studie med Allan Svensson kan vi konstatera att skillnaderna mellan tidigt och sent födda killar ökat ytterligare något. Svensson hade ingen nämnvärt stor skillnad gällande tjejerna, medan vi i vår studie har en nästan lika stor skillnad bland tjejerna som vi fann hos killarna.

Så vad kan vi då tolka och förklara av de resultat vi fått fram? Arnold Gesell menar i sin mognadsteori att utvecklingen sker i en bestämd ordning och att varje individs utvecklingsmönster är unikt. Detta skulle kunna betyda att alla lär sig det mesta i samma turordning men att vissa individer utvecklas snabbare än andra. Rimligtvis torde de som är födda tidigt på året hinna längre i utvecklingen på vissa punkter än de som är födda sent på året. Gesells motoriska utvecklingsschema visar på att det mellan åldrarna 12-16 händer mycket med kroppen och dess motorik. Då det nästan skiljer ett år mellan vissa elever kan det tänkas vara så att de ligger i två olika faser i Gesells motoriska utvecklingsschema. De som alltså är "äldre" kanske ligger en hel fas före dem som är "yngre", vilket i så fall skulle gynna tidigt födda på året ganska mycket i undervisningen i idrott och hälsa och i andra idrottsliga

sammanhang. Tittar vi på mognadsteorin kopplat till pedagogik och ledarskap så kan vi se att författarna av boken "Utveckling, livsvillkor och socialisation" menar att de som är fysiskt starka klarar sig bäst i undervisning. Om vi tänker oss att de som är födda tidigt på året är fysiskt starkare än sina "yngre" klasskamrater skulle det gynna dem i undervisning av fysiskt slag, vilket ju ämnet idrott och hälsa är.

Allan Svensson konstaterar att det är betydligt större skillnader i betyg mellan tidigt och sent födda elever på året i idrottsämnet än i övriga ämnen. Öckert och Fredriksson menar att det är föga överraskande då fysisk utveckling är a och o i idrott. De som lyckas bäst i idrottsammanhang som små är oftast de som är fysiskt tidigt utvecklade. Dessa barn lägger idrottsföreningarna mest fokus på, och satsar mest på. Denna selektion gör att många sent födda satsar mindre på idrotten eller lägger av helt. Då idrottsutövning sker i större utsträckning efter skoltid än vad övriga skolämnena gör blir skillnaderna i idrottslig färdighet väldigt stora mellan de som satsar vidare och de som tidigt slås ut.

Tomas Peterson konstaterar att redan vid 13-års ålder är de tidigt födda på året klart överrepresenterade i fotbollsföreningar, vilket rimligtvis borde bero på att många sent födda redan har lagt av med idrotten. Självklart finns det elever som aldrig idrottat, för att intresset helt enkelt inte finns, men kanske bidrar ändå selektionen delvis till de stora skillnaderna i idrottsbetyget mellan tidigt och sent födda? Nu skulle de insatta kunna påpeka att den "nya" läroplanen från 1994 betonar processen framför prestationen i ämnet idrott och hälsa. Det är inte längre specifika resultat som måste uppnås för ett visst betyg. Bara det faktum att elever tidigt födda på året har klart bättre betyg i idrott och hälsa än de födda sent talar dock för att det fortfarande, läroplanen till trots, handlar om ett prestationsbaserat betygstänkande från majoriteten av de betygssättande lärarna i idrott och hälsa. Därför ter det sig rimligt att tro att en elev som kanske idrottat fem-sex dagar i veckan borde ha bättre förutsättningar att nå ett högre betyg i skolår 9 än en elev som inte idrottat alls sedan ett antal år tillbaka. Detta styrks av rapporten NU-03 som tydligt visar sambandet mellan att idrotta regelbundet och få bra betyg i ämnet idrott och hälsa. Av de elever, killar och tjejer sammantaget, som fick högsta betyg i idrott och hälsa (MVG) idrottade närmare 60 procent varje dag. Av de elever som aldrig eller bara någon enstaka gång per år idrottade på sin fritid lyckades bara 3 procent nå högsta betyg.

Våra resultat visar att killar har ett klart bättre betyg i idrott och hälsa än vad tjejer har. Öckert och Fredriksson menar att det kan bero på att killar i större utsträckning deltar i idrottsaktiviteter på fritiden än vad tjejer gör. Då betygen i idrott och hälsa fortfarande tenderar att vara ganska prestationsbaserade gynnar de elever som är "stora och starka". Killar

har en annan kroppsbyggnad än tjejer, och kanske jämför många lärare i idrott och hälsa resultaten mellan tjejer och killar på ett felaktigt sätt?

Jämförelsen mellan vår studie och Allan Svenssons visar att sambanden mellan födelsetid och idrottsbetyg har ökat, tvärtemot vad vi kanske först trodde. En annan läroplan, med mer prestationstänkande, gällde vid tiden för Svenssons undersökning. Dagens läroplan är mer övergripande, med mindre krav på specifika resultat. Således kan tyckas att sent fysiskt utvecklade elever borde hävda sig bättre nu än för 20 år sedan, vilket alltså inte är fallet i vår undersökning. Som tidigare nämnts så tror vi att lärarna i idrott och hälsa lever kvar lite i ett prestationsbaserat betyg, delvis kanske för att idrottsresultat för många känns enklare att mäta än vad t ex förståelse gör, när man ska sätta betyg. Då Lars-Magnus Engström konstaterat att idrotten blivit alltmer elitinriktad med tidig specialisering och mycket allvar istället för lek kan vi förmoda att utslagningen i tidiga åldrar är än mer markant nu än vid tiden för Svenssons undersökning. Detta menar Engström gynnar de tidigt födda på året, som generellt sett ligger före sina jämnåriga i utvecklingen. Tomas Peterson menar att många ungdomar som skulle kunna bli riktigt bra som äldre tappar lusten och slutar i förtid med idrotten, då fokus redan i tidig ålder läggs på dem som anses som mest talangfulla. Förutom mindre utvecklade idrottsliga färdigheter är det inte omöjligt att många utslagna har svårare att känna glädje och förståelse för idrotten i skolämnet idrott och hälsa.

Intressantast i jämförandet mellan Svenssons studie och vår är kanske den stora skillnaden bland tjejer. Svenssons resultat visade en "blygsam" skillnad på 0.06 enligt det gamla sifferbetyget mellan tjejer födda första respektive sista kvartalet. Vår undersökning avslöjar en så stor skillnad som 0.24. Lars-Magnus Engström ser en tydlig trend att tjejer allt mer börjar med idrotter som tidigare varit typiska pojkidrotter, som t ex fotboll. Många av dessa sporter har av tradition varit ganska så resultatbaserade med tävlingsmomentet som det självklara "navet". När dessutom barn- och ungdomsidrotten blir mer och mer elitinriktad kan selektionen inom föreningsidrotten därmed direkt kopplas ihop med betygen i idrott och hälsa. De elever som tidigt slås ut av föreningarna och kanske inte orkar fortsätta/börja träna på egen hand får ett sämre betyg i idrott och hälsa. Precis som killarna så ses de tidigt födda tjejerna som större talanger. Många fler av de sent födda tjejerna slås ut nu än tidigare. Förklaringarna till de stora skillnaderna mellan tjejerna i vår studie tror vi finns här.

Vårt "val" av skolor i denna undersökning kan diskuteras, då det visade sig att många av skolorna hade högpresterande elever med bra social bakgrund. Även om betygen här kanske är något högre än "medelskolan" tror vi dock att förhållandena mellan tidigt och sent födda elever respektive killar och tjejer är väldigt troliga, då vi tittat på 1687 elevers

betyg. De elever som började ett år tidigare eller ett år senare valde vi att ta bort från undersökningen, då dessa skulle innebära att vi jämförde fler än fyra kvartal. Dessutom skulle dessa "extra" kvartal inte vara rättvisa, då det ofta är så att de som väljer att börja skolan ett år tidigare har lättare för sig, och de som börjar senare har lite svårare.

Det har varit intressant och spännande att genomföra detta arbete. Många av de resultat vi fått fram inbjuder till fortsatta undersökningar. Hur kan vi få lärare att bortse från prestationen som en avgörande faktor i betygsbedömningen för idrott och hälsa? Hur skapar vi ett idrottsklimat utan dagens selektion, där alla idrottsintresserade får och vill fortsätta idrotta, samtidigt som vi skapar möjligheter att få fram internationellt duktiga idrottsmän och kvinnor på seniornivå?

Käll- och litteraturförteckning

Otryckta källor

I författarens ägo

”Kompendium: Skolans framväxt – Utdrag ur Lgr 62, Lgr 69, Lgr 80 och Lpo 94”, *I författarens ägo*.

I författarens ägo

Statistisk data över betygen från betygsdokumenten.

Tryckta källor

Bengtsson, Åke, *Skoluppskov* (Stockholm: Allmänna förlaget, 1991).

Bergstrand, Gill, Dahlberg, Kurt Ivan, Gustafson, Helène, Jansson, Margareta, Melén, Christina, Slenning, Kah, Thorsell, Annelie, Widlund, Kerstin, *Decemberbarn* (Stockholm: Stockholms universitet, 1979).

Carlson, Rolf, *Vägen till landslaget* (Stockholm: Gymnastik- och idrottshögskolan, 1991).

Eriksson, Charli, Gustavsson, Kjell, Quennerstedt, Mikael, Rudsberg, Karin, Öhman, Marie, Öijen, Lena, *Nationella utvärderingen av grundskolan 2003 - Idrott och hälsa* (Örebro: Örebro universitet, 2005).

Modigh, Anette & Olsson, Maj-Lis, *Utveckling, livsvillkor och socialisation* (Stockholm: Natur och kultur, 2000).

Persson, Sven, *Flexibel skolstart för 6-åringar* (Lund: Studentlitteratur, 1993, 1995 andra upplagan).

Svensson, Allan, *Har åldern någon betydelse?* (Göteborg: Göteborgs universitet, 1993).

Elektroniska källor

Engström, Lars-Magnus, Norberg, Johan R, Åkesson, Joakim, Idrotten vill – en utvärdering av barn- och ungdomsidrotten, 2007-01

<<http://dspace.mah.se:8080/dspace/bitstream/2043/7224/1/Utv%C3%A4rdering%20av%20Idrotten%20vill.pdf>> (Acc. 2008-11-08).

Fredriksson, Peter & Öckert, Björn, Är det bättre att börja skolan tidigare?, 2006-12

<<http://www.ifau.se/upload/pdf/se/2006/r06-12.pdf>> (Acc. 2008-10-19).

Kursplan Idrott och hälsa, 2000-07

<<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0809&infotyp=23&skolform=11&ib=3872&extraId=2087>> (Acc. 2008-11-17).

Larsson, Håkan, Fagrell, Birgitta, Redelius, Karin, Kön-Idrott-Skola, 2005-12-14

<http://www.idrottsforum.org/articles/larsson/larsson_fagrell_redelius/larsson_fagrell_redelius051214.pdf> (Acc. 2008-11-08).

Meckbach, Jane, Ett ämne i förändring – lärares reflektioner över ämnet idrott och hälsa i grundskolan, 2004 <<http://gih.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:561>> (Acc. 2008-11-26).

Peterson, Tomas, Selektions- och rangordningslogiker inom svensk ungdomsfotboll, 2004-08-31 <<http://www.idrottsforum.org/articles/peterson/peterson040831.pdf>> (Acc. 2008-10-19).

Riksidrottsförbundet, Ungdomars tävlings- och motionsvanor, 2005-10

<http://www.rf.se/ImageVault/Images/id_148/scope_128/ImageVaultHandler.aspx> (Acc. 2008-11-08).

Skolverket, 2008-11-23 <<http://www.skolverket.se/sb/d/208/a/6338>> (Acc. 2008-10-27).

Skolverket, 2006-10-26

<<http://www.skolverket.se/sb/d/1507;jsessionid=A2C644C229B9679B52BCE3FB9A827AA8>> (Acc. 2008-10-27).

Verket för högskoleservice, 2007-09-05 <<http://www.vhs.se/templates/Page.aspx?id=970>>
(Acc. 2008-10-27).

Verket för högskoleservice, 2007-08-31 <<http://www.vhs.se/templates/Page.aspx?id=975>>
(Acc. 2008-10-27).

Verket för högskoleservice, 2003
<http://web2.hsv.se/publikationer/lagar_regler/foreskrifter/hsvfs_2003_2_bilaga3.pdf> (Acc.
2008-10-27).

Bilaga 1

KÄLL- OCH LITTERATURSÖKNING

Frågeställningar:

1. Hur ser eventuella skillnader ut gällande slutbetyget i skolår 9 år 2008 i idrott och hälsa för elever födda tidigt på året respektive sent på året?
2. Hur ser eventuella skillnader ut gällande slutbetyget i skolår 9 år 2008 i idrott och hälsa mellan könen?
3. Vilka eventuella skillnader kan utläsas mellan resultaten i vår studie och Allan Svenssons rapport från 1993?

VAD?

Vilka ämnesord har du sökt på?

Ämnesord	Synonymer
<i>Sent född på året, idrott, selektion, flexibel skolstart, skolprestationer, tidigt född på året, idrottsbetyg, ålder, ungdomar, idrottsvanor</i>	<i>Utslagning, födelsedatum, birth dates, school entry</i>

VARFÖR?

Varför har du valt just dessa ämnesord?

Vi sökte på ord som vi ansåg relevanta för vår studie. Vi fick använda många "fraser" för att få mer exakta träffar.

HUR?

Hur har du sökt i de olika databaserna?

Databas	Söksträng	Antal träffar	Antal relevanta träffar
<i>GIH bibliotekets katalog:</i>	Skolprestation ålder	1	1
	Ungdomar idrottsvanor	45	2
	Ungdomar idrotter	15	1
	Skolverket idrott	21	1
	Flexibel skolstart	1	1
<i>Libris:</i>	Flexibel skolstart	36	2
<i>Google:</i>	Idrottsbetyg ålder	348	1
	Skolprestationer sent född på året	252	2
	Selektion idrott	1410	2

KOMMENTARER:

Några av de material vi har använt oss av har vi fått tips om. Andra känner vi till sedan tidigare. Därför har vi inte behövt använda oss av sökord för att hitta visst material.

Bilaga 2

OMRÄKNINGSTABELL

Betyg som avses i 12 § 4–7

HSVFS 2003

Betygspoäng	Jämförelsetal	Betygspoäng	Jämförelsetal	Betygspoäng	Jämförelsetal
1,00	0,97	1,39	3,57	1,78	6,01
1,01	1,04	1,40	3,63	1,79	6,07
1,02	1,11	1,41	3,70	1,80	6,13
1,03	1,18	1,42	3,76	1,81	6,19
1,04	1,25	1,43	3,83	1,82	6,25
1,05	1,32	1,44	3,89	1,83	6,31
1,06	1,38	1,45	3,95	1,84	6,37
1,07	1,45	1,46	4,02	1,85	6,43
1,08	1,52	1,47	4,08	1,86	6,49
1,09	1,59	1,48	4,15	1,87	6,55
1,10	1,65	1,49	4,21	1,88	6,61
1,11	1,72	1,50	4,27	1,89	6,67
1,12	1,79	1,51	4,34	1,90	6,73
1,13	1,86	1,52	4,40	1,91	6,79
1,14	1,92	1,53	4,46	1,92	6,85
1,15	1,99	1,54	4,53	1,93	6,91
1,16	2,06	1,55	4,59	1,94	6,97
1,17	2,12	1,56	4,65	1,95	7,03
1,18	2,19	1,57	4,71	1,96	7,09
1,19	2,26	1,58	4,78	1,97	7,14
1,20	2,32	1,59	4,84	1,98	7,20
1,21	2,39	1,60	4,90	1,99	7,26
1,22	2,46	1,61	4,96	2,00	7,32
1,23	2,52	1,62	5,03	2,01	7,38
1,24	2,59	1,63	5,09	2,02	7,44
1,25	2,65	1,64	5,15	2,03	7,49
1,26	2,72	1,65	5,21	2,04	7,55
1,27	2,79	1,66	5,28	2,05	7,61
1,28	2,85	1,67	5,34	2,06	7,67
1,29	2,92	1,68	5,40	2,07	7,73
1,30	2,98	1,69	5,46	2,08	7,78
1,31	3,05	1,70	5,52	2,09	7,84
1,32	3,11	1,71	5,58	2,10	7,90
1,33	3,18	1,72	5,64	2,11	7,96
1,34	3,24	1,73	5,71	2,12	8,01
1,35	3,31	1,74	5,77	2,13	8,07
1,36	3,37	1,75	5,83	2,14	8,13
1,37	3,44	1,76	5,89	2,15	8,18
1,38	3,50	1,77	5,95	2,16	8,24

Betygspoäng	Jämförelsetal	Betygspoäng	Jämförelsetal	Betygspoäng	Jämförelsetal
2,17	8,30	2,59	10,59	3,01	12,71
2,18	8,36	2,60	10,64	3,02	12,76
2,19	8,41	2,61	10,70	3,03	12,80
2,20	8,47	2,62	10,75	3,04	12,85
2,21	8,52	2,63	10,80	3,05	12,90
2,22	8,58	2,64	10,85	3,06	12,95
2,23	8,64	2,65	10,91	3,07	13,00
2,24	8,69	2,66	10,96	3,08	13,04
2,25	8,75	2,67	11,01	3,09	13,09
2,26	8,80	2,68	11,06	3,10	13,14
2,27	8,86	2,69	11,11	3,11	13,19
2,28	8,92	2,70	11,16	3,12	13,23
2,29	8,97	2,71	11,21	3,13	13,28
2,30	9,03	2,72	11,27	3,14	13,33
2,31	9,08	2,73	11,32	3,15	13,37
2,32	9,14	2,74	11,37	3,16	13,42
2,33	9,19	2,75	11,42	3,17	13,47
2,34	9,25	2,76	11,47	3,18	13,51
2,35	9,30	2,77	11,52	3,19	13,56
2,36	9,36	2,78	11,57	3,20	13,61
2,37	9,41	2,79	11,62	3,21	13,65
2,38	9,47	2,80	11,67	3,22	13,70
2,39	9,52	2,81	11,72	3,23	13,75
2,40	9,58	2,82	11,77	3,24	13,79
2,41	9,63	2,83	11,82	3,25	13,84
2,42	9,69	2,84	11,87	3,26	13,88
2,43	9,74	2,85	11,92	3,27	13,93
2,44	9,79	2,86	11,97	3,28	13,98
2,45	9,85	2,87	12,02	3,29	14,02
2,46	9,90	2,88	12,07	3,30	14,07
2,47	9,95	2,89	12,12	3,31	14,11
2,48	10,01	2,90	12,17	3,32	14,16
2,49	10,06	2,91	12,22	3,33	14,20
2,50	10,12	2,92	12,27	3,34	14,25
2,51	10,17	2,93	12,32	3,35	14,29
2,52	10,22	2,94	12,37	3,36	14,34
2,53	10,28	2,95	12,42	3,37	14,38
2,54	10,33	2,96	12,47	3,38	14,43
2,55	10,38	2,97	12,51	3,39	14,47
2,56	10,43	2,98	12,56	3,40	14,51
2,57	10,49	2,99	12,61	3,41	14,56
2,58	10,54	3,00	12,66	3,42	14,60

Betygspoäng	Jämförelsetal	Betygspoäng	Jämförelsetal	Betygspoäng	Jämförelsetal
3,43	14,65	3,85	16,41	4,27	17,99
3,44	14,69	3,86	16,45	4,28	18,03
3,45	14,74	3,87	16,49	4,29	18,06
3,46	14,78	3,88	16,53	4,30	18,10
3,47	14,82	3,89	16,57	4,31	18,13
3,48	14,87	3,90	16,61	4,32	18,17
3,49	14,91	3,91	16,65	4,33	18,20
3,50	14,95	3,92	16,68	4,34	18,24
3,51	15,00	3,93	16,72	4,35	18,27
3,52	15,04	3,94	16,76	4,36	18,31
3,53	15,08	3,95	16,80	4,37	18,34
3,54	15,13	3,96	16,84	4,38	18,38
3,55	15,17	3,97	16,88	4,39	18,41
3,56	15,21	3,98	16,92	4,40	18,45
3,57	15,25	3,99	16,96	4,41	18,48
3,58	15,30	4,00	16,99	4,42	18,52
3,59	15,34	4,01	17,03	4,43	18,55
3,60	15,38	4,02	17,07	4,44	18,58
3,61	15,42	4,03	17,11	4,45	18,62
3,62	15,47	4,04	17,15	4,46	18,65
3,63	15,51	4,05	17,18	4,47	18,68
3,64	15,55	4,06	17,22	4,48	18,72
3,65	15,59	4,07	17,26	4,49	18,75
3,66	15,63	4,08	17,30	4,50	18,78
3,67	15,68	4,09	17,34	4,51	18,82
3,68	15,72	4,10	17,37	4,52	18,85
3,69	15,76	4,11	17,41	4,53	18,88
3,70	15,80	4,12	17,45	4,54	18,92
3,71	15,84	4,13	17,48	4,55	18,95
3,72	15,88	4,14	17,52	4,56	18,98
3,73	15,92	4,15	17,56	4,57	19,02
3,74	15,96	4,16	17,59	4,58	19,05
3,75	16,01	4,17	17,63	4,59	19,08
3,76	16,05	4,18	17,67	4,60	19,11
3,77	16,09	4,19	17,70	4,61	19,14
3,78	16,13	4,20	17,74	4,62	19,18
3,79	16,17	4,21	17,78	4,63	19,21
3,80	16,21	4,22	17,81	4,64	19,24
3,81	16,25	4,23	17,85	4,65	19,27
3,82	16,29	4,24	17,89	4,66	19,30
3,83	16,33	4,25	17,92	4,67	19,34
3,84	16,37	4,26	17,96	4,68	19,37

Betygspoäng	Jämförelsetal
4,69	19,40
4,70	19,43
4,71	19,46
4,72	19,49
4,73	19,52
4,74	19,55
4,75	19,59
4,76	19,62
4,77	19,65
4,78	19,68
4,79	19,71
4,80	19,74
4,81	19,77
4,82	19,80
4,83	19,83
4,84	19,86
4,85	19,89
4,86	19,92
4,87	19,95
4,88	19,98
4,89-5,00	20,00 ⁵⁸

⁵⁸ Verket för högskoleservice, 2003

<http://web2.hsv.se/publikationer/lagar_regler/foreskrifter/hsvfs_2003_2_bilaga3.pdf> (Acc. 2008-10-27).